

Datum
2026-02-24

Diarienummer
O 26-2025

Informationsklass
Publik

Opcat-inspektion av Migrationsverkets förvar i Gävle

Inledning

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Inom ramen för sitt Opcat-uppdrag genomförde JO Per Lennerbrant tillsammans med Opcat-enheten den 10 och 11 december 2025 en inspektion av Migrationsverkets förvar i Gävle. Förvaret har 55 platser på en och samma avdelning. Vid inspektionens inledning fanns det 51 förvarstagna. Samtal hölls med tio förvarstagna och nio i personalen. Inspektionen var inriktad på följande frågor.

- Fysisk miljö
- Tillgång till hälso- och sjukvård
- Personalens bemötande och kompetens
- Särskilda risker för personer med funktionsnedsättning och för personer med andra omvårdnadsbehov

lakttagelser, konsekvenser och risker samt JO:s rekommendationer

Fysisk miljö

lakttagelser

Förvaret har en avdelning, som består av en större och en mindre del. Den fysiska miljön är i huvudsak god. Gemensamhetsutrymmet i den större delen har relativt dåligt med dagsljusinsläpp. Vid inspektionen noterades att persiennerna var fördragna. Enligt personal är det så för att hindra insyn från gatan utanför förvarslokalen.

Det finns boenderum med upp till åtta sängplatser. Vid inspektionen mättes ett åttabäddsrumsrum till 20,491 m², ett sjubäddsrumsrum till 20,645 m² och ett sexbäddsrumsrum till 20,209 m².

En del av de förvarstagna uppgav att det luktar illa i toalett- och duschutrymmena. Både förvarstagna och personal framförde att ventilationen är dålig.

I gemensamhetsutrymmet finns bl.a. möjlighet att sitta vid dator, spela bordtennis och pyssla. Det finns också ett gym. I samtal beskrev de förvarstagna att dagarna är förhållandevis innehållslösa. De uppgav att de tillbringar mycket ostrukturerad tid på avdelningarna, där de tittar på TV, sitter vid datorn eller tränar på gymmet. För några månader sedan tog förvaret bort den tjänst som ansvarade för organiserade aktiviteter. Enligt ledningen ska tjänsten inrättas igen.

Det finns också en rastgård som de förvarstagna har tillgång till dagligen, en timme på förmiddagen och en timme på eftermiddagen.

Konsekvenser och risker

Enligt Europarådets kommitté mot tortyr, CPT, ska lokaler som används för förvarsverksamhet vara lämpligt utformade. Lokalerna ska ha passande möblering och vara rena, väl underhållna och tillräckligt stora för antalet förvarstagna som vistas där. Om förvaret använder flerbäddsrumsrum ska rummen beläggas på ett sätt som innebär att varje förvarstagen har tillgång till minst fyra kvadratmeter per person. Förvarstagna ska ha också tillgång till tillräckligt med ljus, inklusive dagsljus, i boenderummen (CPT/Inf (2017) 3, s. 4). De ska ges tillfälle till utevistelse och lämpliga aktiviteter (se CPT/Inf [2024]18, p. 213, CPT/Inf (2017) 3, s. 4, CPT/Inf [2016]8, p. 113 och 120).

Inget av de boenderum som mättes vid inspektionen är tillräckligt stort för att förvarstagna ska få tillgång till fyra kvadratmeter utrymme per person. Trångboddheten kan medföra risker för de förvarstagnas hälsa, inte minst eftersom dålig luft i kombination med störande ljud kan leda till sömnsvårigheter. Det finns också en ökad risk för smittspridning.

En utlänning som hålls i förvar ska ges tillfälle till aktiviteter, förströelse, fysisk träning och vistelse utomhus (se 11 kap. 3 § utlänningslagen och prop. 1996/97:147 s. 24). Det är inte tillräckligt med tidsfördriv av olika slag t.ex. tv-tittande och sällskapsspel, utan förvaren förväntas erbjuda aktiviteter av mer kvalificerad karaktär. Även CPT har framfört att de aktiviteter som förvarstagna erbjuds bör vara av mer utvecklad art (CPT/Inf (2017), s. 5, CPT/Inf (2021) 20, p. 22). Vid inspektionen erbjöds inga organiserade aktiviteter på förvaret. Det är av stor vikt att förvaret i det arbete som ska återinrättas med att organisera sysselsättningen ser till att de aktiviteter som erbjuds har ett meningsfullt innehåll.

Det är bra att förvaret erbjuder förvarstagna tillgång till utevistelse två timmar per dag. I sammanhanget kan understrykas att CPT har angett att förvarstagna i princip bör ha fri tillgång till en utomhusmiljö under hela dagen, och som minst två timmar per dag (CPT/Inf [2021]20, p. 22).

JO:s rekommendationer

Migrationsverket rekommenderas att

- säkerställa att flerbäddsrums inte beläggs tätare än att varje förvarstagen har tillgång till minst fyra kvadratmeter per person,
- säkerställa att förvarstagna får tillgång till tillräckligt med dagsljus i förvarets lokaler,
- säkerställa att samtliga sanitetsutrymmen hålls rena och är väl underhållna,
- säkerställa att de förvarstagna erbjuds meningsfull sysselsättning, och
- säkerställa att förvarstagna har fri tillgång till en utomhusmiljö under hela dagen och allra minst två timmar per dag.

Tillgång till hälso- och sjukvård

läktagelser

En sjuksköterska knuten till Capio vårdcentral är på plats varje vardag mellan kl. 07.15-16.15, utom onsdagar.

De förvarstagna erbjuds inte någon hälsoundersökning i samband med inskrivning i förvaret, även om de inte tidigare genomgått en undersökning. En förvarstagen får kontakt med sjuksköterskan genom att lägga en lapp i en särskild låst brevlåda på avdelningen.

Förvarstagna får i regel inte förvara några läkemedel själva. Läkemedlen förvaras istället i särskilda hyllor i låsta personalutrymmen. Tidigare hade förvarstagna tillgång till sina egna läkemedelsskåp som var placerade i förvarets allmänna utrymme på avdelningen. Enligt ledningen togs dessa bort eftersom det förekom olämplig hantering av läkemedel mellan förvarstagna. När en förvarstagen vill ha sina läkemedel får han eller hon be avdelningspersonalen om att få tillgång till dem. Varje dag är någon i personalen läkemedelsansvarig. Denne har ett särskilt ansvar för läkemedelshanteringen och att hålla extra koll på om någon hämtar ut receptfria läkemedel som kan överdoseras, t.ex. Alvedon. Det var dock oklart hur och i vilka situationer som information om förvarstagnas läkemedelsanvändning överförs mellan personalen. Det finns ingen rutin för läkemedelshanteringen.

Konsekvenser och risker

Om det inte är uppenbart obehövligt ska regionen erbjuda förvarstagna i Migrationsverkets förvar en hälsoundersökning så snart det lämpligen kan ske

(se 7 § jämförd med 4 § första stycket 3 lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.). Enligt 5 § 1 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om hälsoundersökning av asylsökande m.fl. (SOSFS 2013:25) ska hälsoundersökningen bl.a. utmyнна i en medicinsk bedömning av behovet av vård som ska erbjudas enligt hälso- och sjukvårdslagen. CPT har vid tidigare besök rekommenderat Sverige att vidta åtgärder för att säkerställa att en medicinsk bedömning görs av alla förvarstagna redan när de skrivs in. CPT understryker att det är väsentligt dels för att upptäcka risk för självskada och smittsamma sjukdomar, dels för att dokumentera fysiska skador (se CPT/Inf [2021]20, p. 23 och CPT/Inf [2016] 1, s. 25 para. 39).

En förvarstagen ska alltså som huvudregel erbjudas en hälsoundersökning vid ankomsten till förvaret. Under alla förhållanden ska en bedömning göras av om en undersökning behövs. Det är regionen som ska erbjuda hälsoundersökningen, men förvaret behöver se till att regionen underrättas om att en ny person ska skrivas in vid förvaret och även i övrigt vidta åtgärder för att underlätta att undersökningen kommer till stånd. Vid förvaret görs inte detta på ett systematiskt sätt. De förvarstagna får inte ens träffa en sjuksköterska i anslutning till att de skrivs in. Det finns därmed en risk att hälsoproblem hos de förvarstagna som kan utgöra riskfaktorer vid vistelsen i förvaret inte uppmärksammas. Detta kan utgöra en fara för den berördes egen hälsa men också för övriga vid förvaret.

Förvaret saknar rutiner för hur de förvarstagna ska få tillgång till sina läkemedel. Den omständigheten att läkemedlen ligger i låsta skåp och att all personal har tillgång till dessa utgör en säkerhetsrisk både för enskilda förvarstagna och för verksamheten. Det finns också en risk för missförstånd kring vilket läkemedel som en förvarstagen har tagit emot. De risker som kommit fram med hanteringen av både receptbelagda och receptfria läkemedel är allvarliga.

JO:s rekommendationer

Migrationsverket rekommenderas att

- säkerställa att förvarstagna erbjuds en hälsoundersökning i samband med att de skrivs in i förvaret i enlighet med vad som följer av lag, och
- skyndsamt ta fram riktlinjer på myndighetsnivå för en ändamålsenlig och säker läkemedelshantering.

Bemannning, bemötande och kompetens

lakttagelser

De förvarstagna beskrev att personalen för det mesta finns tillgänglig på avdelningen och att bemötandet i huvudsak är bra. Förvarstagna uppgav att de inte fått skriftlig information om rättigheter och gällande rutiner i förvaret,

varken i samband med inskrivning eller efteråt. De flesta uppgav att de i stället hade fått viss muntlig information.

Personal uppgav att förvaret inte erbjuder avdelningspersonalen tillräckliga kompetensutvecklingsinsatser och att det finns en utbildningsskuld. Enligt ledningen finns en plan för utbildningsinsatser som är pågående.

Konsekvenser och risker

Alla förvarstagna ska tillhandahållas information om sina rättigheter och skyldigheter, samt de regler som gäller i förvaret (se 11 kap. 1 § i utlänningslagen). Informationen bör lämnas skriftligen på ett språk som den förvarstagna förstår, i omedelbar anslutning till ankomsten till förvaret (se CPT/Inf [1997]10-part, p. 30). Det är oacceptabelt att de förvarstagna varken får information om sina rättigheter och de regler som gäller i förvaret.

Det är viktigt att ledningen är medveten om vilken kompetens som finns bland personalen och kontinuerligt följer upp det som saknas i verksamheten. Det är av stor vikt att personal har den kompetens som krävs för att förvarstagna ska erbjudas god behandling.

JO:s rekommendationer

Migrationsverket rekommenderas att

- säkerställa att samtliga förvarstagna, i omedelbar anslutning till ankomsten till förvaret, får tillgång till skriftlig information om sina rättigheter och skyldigheter samt förvarets regler på ett språk som de förstår, och
- säkerställa att det finns tillräckliga kompetensutvecklingsinsatser för personal.

Särskilda risker för personer med funktionsnedsättning och för personer med särskilda omvårdnadsbehov

Iakttagelser

Intaget är via ett garage och för att komma in i förvaret behöver en förvarstagen gå upp för en trappa. Det finns ingen ramp eller hiss. Vidare finns det inga tillgänglighetsanpassade rum eller badrum för förvarstagna med fysiska funktionsnedsättningar. Det finns inte heller tillgång till någon lyftanordning eller andra hjälpmedel i förvaret. Personal uppgav att rullstol kan ordnas vid behov.

Det kom också fram att varken förvarets lokaler eller personal är rustade för att ta emot förvarstagna med särskilda omvårdnadsbehov. Detta beror enligt ledningen på att förvaret inte har fått till en utarbetad samverkan om hemtjänst med Gävle kommun. Förvarstagna som behöver hemtjänst överförs därför till förvaret i Märsta så fort som möjligt, eftersom kommunen där har gjort en annan bedömning än Gävles kommun gällande sitt ansvar att tillgodose förvarstagnas behov av hemtjänst.

Konsekvenser och risker

Sverige har, som ansluten till konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD), bl.a. åtagit sig att behandla frihetsberövade som har en funktionsnedsättning i enlighet med principerna om tillgänglighet och icke diskriminering (se artiklarna 3 och 14.2). Detta innebär en skyldighet att vidta de åtgärder som krävs för att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva självständigt och delta fullt ut i det dagliga livet som frihetsberövad (se CRPD/C/11/D/8/2012 p. 8.5).

Det är bekymmersamt att det inte finns någon ramp eller hiss vid intaget till förvaret så att personer med fysiska funktionsnedsättningar ska kunna ta sig in. Det finns inga tillgänglighetsanpassade boenderum eller badrum. Det innebär en risk för att personer med funktionsnedsättning kan komma till skada eller i vart fall inte kunna leva självständigt på avdelningen.

Vidare är det problematiskt att det saknas rutiner för hur personer med särskilda omvårdnadsbehov ska tas omhand under tiden de är i förvaret och att tillgången till hemtjänst är begränsad. Dessa brister utgör i förlängningen en risk för omänsklig eller förnedrande behandling.

JO:s rekommendationer

Migrationsverket rekommenderas att

- säkerställa att finns hjälpmedel för förvarstagna med fysisk funktionsnedsättning att ta sig in i förvaret,
- säkerställa att förvarstagna med funktionsnedsättning har tillgång till lämpliga boenderum med bl.a. anpassade sängar och nödvändiga hjälpmedel för att kunna röra sig i rummet, och
- ta fram riktlinjer för hur förvarstagna med särskilda omvårdnadsbehov ska tas omhand i ett förvar.

Dokumentet har fastställts digitalt av JO Per Lennerbrant och har ingen underskrift.